

Position Paper

Klimaat en energie

De Kamercommissie Economische Zaken en Klimaat debatteert op 7 juli 2021 over klimaat en energie. De Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het Interprovinciaal Overleg en de Unie van Waterschappen hebben ten behoeve van dit debat een gezamenlijk position paper opgesteld.

Uitvoeringskosten moeten gedekt worden

In het klimaatakkoord zijn grote opgaven neergelegd bij medeoverheden. Als medeondertekenaar van het klimaatakkoord hebben we die – op basis van die afspraken uit het klimaatakkoord – ook geaccepteerd. Een van die afspraken was dat de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) gevraagd zou worden te onderzoeken wat de uitvoeringskosten zijn, waarvan de uitkomsten door de overheden zouden worden overgenomen.

Op dit moment worden die opgaven voorbereid door gemeenten, provincies en waterschappen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opstellen van transitievisies warmte. We zijn in het proces van de overstap van voorbereiding naar uitvoering van de klimaatakkoordafspraken. Die uitvoering, op gebied van mobiliteit, gebouwde omgeving, elektriciteit, industrie en landbouw, gaan met forse lasten gepaard. De ROB heeft deze lasten in kaart gebracht. Alleen als het Rijk deze lasten, conform het ROB-advies, compenseert kunnen medeoverheden de afspraken op zich nemen. We verwachten dan ook dat het nieuwe kabinet de hiervoor benodigde middelen reserveert.

Wat van belang is, is dat in afwachting van het nieuwe

kabinet, er voldoende middelen beschikbaar blijven om de huidige inzet van medeoverheden te kunnen continueren. Het gaat daarbij om een bedrag van tenminste € 70 miljoen. Als dat bedrag er niet komt, worden gemeenten, provincies en waterschappen gedwongen de activiteiten voor het Klimaatakkoord af te schalen, waardoor de klimaatdoelen niet gehaald kunnen worden. Immers, geen financiering betekent dat teams ontmanteld worden en contracten niet verlengd, met als gevolg dat de uitvoering van het Klimaatakkoord op forse achterstand wordt gezet. Nu al krijgen de koepels signalen dat hun leden op de rem staan wat betreft continuering van de klimaatinzet. Daarbij speelt bij gemeenten bijvoorbeeld ook een rol dat het financieel heel slecht gaat en dat zij interen op hun reserves.

Visie op het Energiesysteem

Energie, de energietransitie en de energierekening zijn niet vrijblijvend voor de maatschappij. Het gaat om heel veel geld. Een gemiddeld huishouden betaalt jaarlijks € 2.000 aan energiekosten. Voor bedrijven is een duurzame en betaalbare energievoorziening niet alleen een vestigingsoverweging, maar ook een kostenpost en een mogelijke inkomstenbron.

Naast de decentrale overheden moet de energietransitie ook voor burgers en bedrijven betaalbaar zijn. Als hier niet aan voldaan wordt, zal de transitie niet alleen onbetaalbaar, maar vooral onhaalbaar worden. De energietransitie loopt dan vast.

De medeoverheden nemen deze verantwoordelijkheid. Zij streven naar een "integraal energiesysteem" met een regierol voor gemeenten, ondersteund door de provincies, om zo de publieke belangen zeker te kunnen stellen voor burgers en bedrijven. Een duidelijke visie met een daarbij behorende verhaal voor de maatschappij is daartoe vereist.

Wie het energiesysteem (gas, elektra, warmte) ook exploiteert, hetzij publiek, privaat, coöperatief of publiek-privaat, de exploitatie moet goed gereguleerd worden. Juist omdat bij de daarbij behorende infrastructuur sprake is van een monopolie. Wij hebben niet de illusie dat een publieke of private exploitant het beter of goedkoper kan dan de ander. Maar daar waar de geldstromen zorgen voor publieke infrastructuur blijft waarde wel behouden voor de samenleving. Naar ons oordeel is dit een belangrijke sleutel voor behoud van draagvlak voor de energietransitie. Naast dat burgers en bedrijven toegang tot de energievoorziening krijgen en houden onder waarborging van een aantal fundamentele burgerrechten.

Het reguleren op belangrijke publieke belangen als duurzaamheid, betrouwbaarheid, betaalbaarheid en energierechtvaardigheid is dus altijd nodig. Daarbij hebben de gemeenten behoefte aan een "reisgenoot" in de energietransitie die een maatschappelijke opdracht heeft. Daarnaast hebben wij de behoefte om meer integraal op het energiesysteem te sturen, over de warmtemodaliteiten heen. Het gewenste toekomstperspectief is uiteindelijk een integrale energiewet met regievoerders die zowel met betrekking tot systeemoptimalisatie (gas en elektra als back-up voor warmte en vice versa) als een rechtvaardige lastenverdeling en tariefstelling een coördinerende rol kunnen spelen in het hele energiesysteem.

Voor de korte termijn is er behoefte aan een nieuwe warmtewet die invulling geeft aan de publieke belangen. Juist de uitbreiding van warmtenetten moet de eerste tien jaar van de energietransitie een grote bijdrage leveren aan de CO₂-reductie in de gebouwde omgeving. Maar misschien ook juist daarom moeten we goed kijken naar het marktmodel: als we nu de verkeerde afslag nemen, schalen we een marktordening, die hier geen invulling aan geeft, snel en ver op.

IBO financiering: draagvlak ook zorg van rijk

Het rapport IBO financiering energietransitie is een goede verkenning van de efficiency van het financieerbeleid voor de energietransitie. Het rapport beantwoordt echter niet alle vragen uit de taakopdracht zoals over wat de aanscherping van de EU doelen betekent

voor de energierekening van burgers en bedrijven. Ook valt op dat er nu vooral losse maatregelen worden beschreven. Wat decentrale overheden betreft zou het vraagstuk van financiering meer moeten worden benaderd vanuit het energiesysteem, waarbij 'pakketten' van met elkaar samenhangende beleidsopties worden uitgewerkt. Verder is het rapport vooral kwalitatief; een kwantitatieve analyse ontbreekt. Een punt van zorg is wat ons betreft de uitvoeringscapaciteit in de bouwsector. Dat wordt nu terzijde genoemd, maar we pleiten ervoor verder te onderzoeken in welke mate dit een beperkende factor is.

Wat de beleidsopties betreft denken we graag mee over verdere uitwerking van een effectief pakket aan beleidsopties. Wat de specifieke opties betreft willen we nu vooral graag aandacht voor de beleidsopties 4 en 5:

- Meer transparantie over de meerkosten voortvloeiend uit invullingen van lokale wensen t.b.v. RES
- Maak lokale overheden financieel (deels) verantwoordelijk voor de meerkosten van hun eisen t.o.v. het systeemefficiënte alternatief

Wij zijn het ermee eens dat transparantie nodig is voor weloverwogen keuzes door RES regio's. Bij de huidige uitwerking van deze twee opties komen de kosten voor het sturen op draagvlak echter volledig bij decentrale overheden te liggen. De keuze voor draagvlak moet niet alleen de zorg van decentrale overheden worden, maar een gezamenlijk gedragen zorg van alle overheden.

Uitvoering van de motie van de leden Sienot en Dik-Faber

Deze motie droeg op om voorstellen op te halen bij alle partners van het Klimaatakkoord die bijdragen aan 55%. De ambitie vanuit Europa om in 2030 al naar 55% CO₂-reductie te gaan is onvermijdelijk. Niettemin, aan afspraken met ons als medeoverheden kunnen wij pas toekomen als de afspraken rondom het huidige 49% Klimaatakkoord zijn nagekomen. Het gaat daarbij om:

1. dat de wetgeving op orde is om het Klimaatakkoord te kunnen uitvoeren. Denk daarbij aan de aanwijsbevoegdheid en de nieuwe warmtewet, maar het is ook van belang dat aanpalende wetgeving de energietransitie faciliteert en niet hindert.
2. de energietransitie haalbaar en betaalbaar is voor burgers.
3. de uitvoeringslasten voor medeoverheden worden gecompenseerd.
4. het rijk náást de medeoverheden staat als het gaat om communicatie en gevoel van urgentie van de opgave.

In zijn brief deelt de minister de resultaten van de bespreking van het studiegroep rapport met de brede samenleving. Wij willen benadrukken dat ook in de verdere uitwerking en potentiële uitvoering van de

maatregelen de afstemming met de samenleving en het creëren van draagvlak van groot belang is voor het slagen van de energietransitie.

Regionale energiestrategieën

Op 1 juli hebben de 30 energieregio's hun Regionale Energiestrategie 1.0 ingediend. Dat is uw Kamer ook in een briefing toegelicht. De samenwerking van provincies, gemeenten, waterschappen, inwoners en maatschappelijke partijen heeft een hoge ambitie opgeleverd: de ambities van de regio's voor het opwekken van duurzame energie tellen op tot 55 TWh. Nu begint de uitvoeringsfase en realisatie van de plannen in de RES. Nu de RES'ën concreter worden, worden de uitdagingen ook complexer; zoals de energietransitie in relatie met de woningbouw, natuur en landbouwopgave, en hoe deze thema's zich met elkaar verhouden. Ook de aansluiting op het elektriciteitsnet van de plannen in de RES blijft een grote uitdaging vanwege gebrek aan netcapaciteit en de hoge kosten die daarmee gepaard gaan. Bovendien hebben inwoners zorgen over windmolens die dicht bij bebouwing komen. Dat leidt zichtbaar tot onrust in de samenleving. De komende tijd staat daarom ook in het teken van het actief blijven betrekken van inwoners en intensief samen blijven werken aan het oplossen van knelpunten.

Met name voor het maatschappelijk draagvlak is het relevant om de nut en noodzaak van de opgave in de RES te blijven continueren van uit het Rijk.

We maken ons echter wel zorgen over de volgende punten:

1. Afnemend draagvlak voor wind en zon op land onder inwoners. Onze bestuurders en volksvertegenwoordigers krijgen steeds vaker in de praktijk te maken met negatieve media berichtgeving en hebben in inspraak avonden vaak te maken met ongeruste en soms boze inwoners. Aandacht blijven houden voor het goed communiceren van nut en noodzaak van de energietransitie is nodig.
2. Financiering, uitvoering en capaciteit voor de komende jaren blijft onzeker; en bij gebrek aan uitzicht van financiering worstelen gemeenten om capaciteit voor langere termijn te kunnen bepalen; onze oproep dat de gelden voor het RES-proces gecontinueerd worden.
3. We zien strijd om gronden en ruimte ontstaan; opgaves zoals woningbouw vs. energie, deze opgaves moeten elkaar versterken in plaats van tegenover elkaar staan. Dat vraagt van de medeoverheden dat ook zij hun rol in het ruimtelijk domein pakken, in samenspraak met de RES-regio's. Van de rijksoverheid vraagt dat om ook haar rol te pakken op het hogere schaalniveau van het energiesysteem en in de regelgeving met betrekking tot de netbeheerders..
4. Gebrek aan netcapaciteit om alle zon en wind

projecten aan te sluiten die gepland staan in de RES. Dit vraagt om prioritering welke projecten eerst worden aangesloten; een windmolenpark of toch een industriecluster dat aan het elektrificeren is (?) dit is een ingewikkelde puzzel waar keuzes in moeten worden gemaakt. Ook daarin zijn wij bereid onze rol te nemen.

Kom afspraken uit Klimaatakkoord op gebied van mobiliteit na

In het Klimaatakkoord zijn een groot aantal afspraken gemaakt over mobiliteit. Onder meer via werkgeversaanpakken en stimulerende regionale samenwerkingsagenda's worden werkgevers verleid om hun mobiliteit te verduurzamen. Hiermee worden koplopers prima bereikt, maar gemeenten en provincies willen ook de achterblijvers in beweging krijgen om daarmee de gehele mobiliteit te verduurzamen en een gelijk speelveld te bewaren.

Omdat de huidige Wet Milieubeheer maar zeer beperkte ruimte biedt om mobiliteit mee te nemen in vergunningverlening toezicht en handhaving hebben IPO en VNG gepleit voor een nieuwe normstellende regeling onder de Omgevingswet. In het klimaatakkoord is onder het thema mobiliteit afgesproken dat behalve verdere stimulering van de koplopers onder werkgevers er ook een normering komt om ook andere bedrijven in de juiste richting te bewegen. In het Klimaatakkoord is opgenomen dat vanaf begin 2022 normering volgt in wetgeving voor werkgevers met meer dan 100 medewerkers. In totaal betreft dit ruim 7.000 werkgevers, samen goed voor 4,9 miljoen werknemers. Naar verwachting leveren deze afspraken in 2030 een CO₂-winst op van 1,0 Mton. De Rijksoverheid werkt, aldus de afspraak in het Klimaatakkoord, samen met betrokken partijen aan invoering van een normstellende regeling onder de Omgevingswet bedoeld om de voor het klimaat negatieve effecten van werkgerelateerd verkeer, eigen wagenparken en logistiek terug te dringen.

Deze instrumenten zijn ook belangrijk voor het laten slagen van de Regionale Mobiliteitsplannen (RMP's), een andere afspraak uit het Klimaatakkoord. Voor het realiseren van zorgeloze mobiliteit heeft iedere regio een specifieke integrale aanpak nodig. De regionale schaal is hét schaalniveau om met concrete oplossingen en maatwerk te komen. Met de RMP's beogen de decentrale overheden hieraan invulling te geven en mobiliteit te verminderen, veranderen en verduurzamen.

De laatste tweeënehalf jaar is door Rijk, koepels en branches gewerkt aan de uitwerking van de Normstelling werkgebonden personenmobiliteit en de Normstelling goederenvervoer. In de laatste weken komen er echter signalen dat I&W afziet van een normstellende regeling en enkel wil inzetten op registreren

en monitoren van CO₂-uitstoot. IPO en VNG roepen de Rijksoverheid op de medeoverheden in staat te stellen hun bijdrage te leveren aan de uitvoering van het Klimaatakkoord door

1. voldoende middelen ter beschikking te stellen voor de uitvoering en implementatie van het Klimaatakkoord;
2. uitvoering te geven aan de afspraken over flankerende regelgeving (zoals de hierboven genoemde normstellende regeling);
3. uitvoering te geven aan de afgesproken rijksondersteuning van decentrale overheden bij de ontwikkeling van de RMP's.

Provincies pakken samen met netbeheerders knelpunten regionale elektriciteitsnetwerken aan

De veranderende energievoorziening en de toeneemende vraag naar elektriciteit, warmte en waterstof vragen om stevige aanpassingen van de energie-infrastructuur. Door een toenemende stroombehoefte raakt het elektriciteitsnet steeds voller. Aanpassingen aan het net kosten veel tijd en er is een groot tekort aan technici. De beschikbaarheid van netcapaciteit kan een sta-in-de-weg vormen voor economische ontwikkelingen, het oplossen van de woningbouwopgave en de verduurzaming van de samenleving. Goede afstemming van vraag en aanbod voorkomt dat nieuwe bedrijven of nieuwe zonneparken te lang moeten wachten op een aansluiting.

Dit vraagt om het maken van samenhangende keuzes, tussen bijvoorbeeld mobiliteit, wonen en elektriciteitsopwekking. Over welke energie-infrastructuur wanneer en waar komt. Dat stopt niet bij de gemeentegrenzen en vraagt om een stevige coördinatie. Provincies worden als de meest logisch partij gezien om deze rol op regionale schaal op zich te nemen. Uiteraard in samenwerking met het rijk, gemeenten en netbeheerders. Er is behoefte aan sturing op het proces, van een democratisch gelegitimeerde partij die over de partijen heen kan kijken.

CO₂-reductieplicht bedrijven moet ook gelden voor ETS en complexe bedrijven

De 'Normering CO₂-reductieplicht bedrijven', ook wel de bredere energiebesparingsplicht, is een afspraak uit het Klimaatakkoord, onderdeel industrie. De medeoverheden zetten zich in voor de uitvoerbaarheid van het instrument, zodat het voldoende bijdraagt aan de CO₂-reductiedoelen én zorgt voor een gelijk speelveld voor bedrijven en een goede inpassing van de normering in het nieuwe Omgevingswet-stelsel.

Vooraf voor het behouden/creëren van een gelijk

speelveld tussen grote en kleine bedrijven is het essentieel dat er gelijke regelgeving komt voor alle bedrijven. Zoals het er nu naar uit ziet gaat de CO₂ reductieplicht niet gelden voor complexe milieuvergunningplichtige bedrijven. Voor deze bedrijven dient apart een bepaling in de vergunning opgenomen te worden. Daarbij zijn de zogenaamde ETS bedrijven zelfs gevrijwaard van de mogelijkheid om CO₂ reductieverplichtingen in de vergunning op te nemen.

De decentrale overheden steunen de motie van Kamerlid van der Lee om deze uitzonderingspositie voor ETS bedrijven te beëindigen en het mogelijk te maken om ook voor ETS bedrijven energiebesparende maatregelen te kunnen opleggen. Ondanks dat energiebesparing kostenefficiënt is, zijn er rationale en niet rationale argumenten waarom bedrijven deze maatregelen niet treffen. Het rapport van Haskoning/DHV en PDC bevestigt dit beeld. Besparingsopties met een reductiepotentieel van minimaal 3 Mton zijn niet geïmplementeerd. Dit is in ordegrrootte vergelijkbaar met de reductieopgave voor de gebouwde omgeving tot 2030. Na het opheffen van de vrijstelling stellen de provincies voor om de ETS samen met de complexe milieuvergunningplichtige bedrijven onder de CO₂ besparingsverplichting in de Omgevingswet te brengen. Hiermee gaat deze Rijksregel direct gelden voor deze ruim 1600 bedrijven, zonder dat daarvoor eerst de vergunningen aangepast moeten worden. Tijd en energie die beter gestoken kan worden in toezicht en handhaving op het naleven van de regels

De minister heeft eerder aangegeven vast te willen houden aan de één document gedachten voor complexe milieuvergunningplichtige bedrijven Deze gedachte wordt echter op meerdere fronten al losgelaten onder de Omgevingswet. Daarnaast wordt bij een wijziging van de vergunning enkel de verplichting tot een energiebesparingsonderzoek opgenomen (gelijk aan de bestaande Rijksregel) de integrale afweging van de gedefinieerde maatregelen vindt pas plaats bij het uit te voeren onderzoek.

Voor meer informatie of vragen:

<i>Vereniging van Nederlandse Gemeenten</i>	<i>Interprovinciaal Overleg</i>	<i>Unie van Waterschappen</i>
Senior adviseur public affairs	Strateeg Public Affairs	Adviseur Public Affairs
Richard van Vliet	Susan Cohen	Tessa Maas
06 575 93 158	Jehoram	06 51 38 24 90
	06 41 90 03 45	